

Editorial

La Institució rep el IV premi ADN de divulgació de les ciències naturals

L'11 de novembre passat, va tenir lloc, a Castelló, l'acte de lliurament del IV premi ADN de divulgació de les ciències naturals que anualment atorga l'Ateneu de Natura de Castelló per premiar aquelles persones o entitats amb una dilatada trajectòria en activitats de divulgació de les ciències naturals. En l'edició del 2017, el premi ha estat atorgat a la Institució Catalana d'Història Natural.

L'acte de lliurament de premis es va celebrar en un conegut hotel del centre de Castelló i es va iniciar amb un parlament de Vicenta Vallès, centrat en la descripció de les principals activitats que duu a terme la Institució i que justifiquen que hagi estat mereixedora d'aquest guardó. També es va fer referència a la tasca desenvolupada per alguns presidents de la Institució, com en Ramon Folch pels seus treballs en l'àmbit dels Països Catalans i la Mediterrània o, ja en l'àmbit més històric, Josep Ramon Bataller, reconegut geòleg originari de la Vall d'Albaida. El president de l'Ateneu de Natura, Enric Forner, va lliurar al president de la Institució, Joan Pino, el premi que consisteix en una obra original de l'artista valenciana Cristina Guzmán.

El premi ADN de divulgació de les ciències naturals va ser lliurat l'any 2016 a Robert Roselló, botànic i il·lustrador naturalista,

doctor en Biologia per la Universitat de València, actualment forma part d'un equip d'investigació sobre vegetació i flora mediterrània centrada en diversos gèneres de labiades com *Teucrium*, *Sideritis* i *Thymus*. L'any 2015 va ser premiat Joan Castany, doctor en Ciències Biològiques, centrat en l'ornitologia duu una estació d'anellament al Prat de Cabanes-Torreblanca i una altra a la desembocadura del riu Mi-

IV Premi ADN de divulgació de les ciències naturals, atorgat a la ICHN per l'Ateneu de Natura de Castelló. Escultura de Cristina Guzmán.

El full. Centre Excursionista de Terrassa, número 8. Gener-febrer de 2018. Consulteu el [web del CET](#).

llars, coordina el projecte Piccole Issole als Columbrets. El 2014 va ser guardonat José Luis Sanz, expert en l'estudi dels dinosaures, és un dels millors especialistes en l'estudi de l'evolució dels teròpodes voladors a les aus modernes, ha descrit nous gèneres de dinosaures i ha dirigit importants excavacions de jaciments de fòssils de dinosaures.

L'Ateneu de Natura també publica la revista

Nemus, una revista científica anual, l'única de les comarques de Castelló, editada conjuntament amb les associacions Associació Grup Au d'Ornitologia i Associació Paleontològica i Mineralògica d'Onda. Aquesta revista té com a principal objectiu elevar el nivell de coneixements científics, despertar l'interès i curiositat de la societat castellanenca i contribuir a difondre les disciplines de les ciències naturals. ■

Sessions científiques

Millorem el nostre benestar. Descobreix els beneficis per a la salut de viure a prop de la natura

Com cada any del 10 al 19 de novembre es va celebrar a Catalunya, la 22a edició de la Setmana de la Ciència. Es tracta d'una iniciativa coordinada per la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació dins de la qual es programen un ampli ventall d'activitats de divulgació científica arreu del nostre territori, com jornades de portes obertes, exposicions, xerrades, jocs, tallers científics, etc.

En aquesta edició el Museu de les Terres de l'Ebre conjuntament amb la Institució Catalana d'Història Natural, l'Ajuntament d'Amposta, la URV i el Parc Natural del Delta de l'Ebre, ha participat en les activitats de la Setmana de la Ciència amb la conferència «Millorem el nostre benestar. Descobreix els beneficis que per a la salut de viure a prop de la natura», una xerrada que també estava inclosa dins del cicle de sessions científiques que anualment realitza la ICHN arreu del país.

La conferència va estar impartida per Mireia Gascón Merlos, doctora en Biomedicina, Màster en Toxicologia i Salut Ambiental i experta en salut infantil, la qual va explicar

als assistents els efectes beneficiosos per al nostre benestar que s'està comprovant que aporta el viure a prop de la natura. Els espais verds (boscos, parcs, arbrat urbà, etc.) i blaus (llacs, canals, rius, fonts, zones costaneres, etc.) poden tenir un impacte positiu en la salut, segons mostren estudis duts a terme en els últims anys.

Mireia Gascon, investigadora al centre de recerca ISGlobal, centre especialitzat en epidemiologia ambiental, explicà l'evidència fins ara comprovada en aquests estudis, allò que ens falta per saber i finalment va aportar consells de com podem aprofitar aquesta relació positiva entre salut i natura per millorar el nostre dia a dia. ■

XIV Jornada CREAM-SCB-ICHN

El dimarts 21 de novembre de 2017 es va celebrar la XIV Sessió conjunta CREAM-SCB-ICHN, enguany dedicada a les invasions biològiques i amb l'objectiu d'esdevenir punt de trobada entre la recerca i la gestió.

La primera intervenció va anar a càrrec de Daniel Sol (CREAF-CSIC) i se centrà en el procés inicial d'establiment de les espècies invasores, desenvolupant la teoria de

les estratègies vitals i fent esment a altres factors que poden afavorir aquestes espècies, com l'existència d'ambients pertorbats i les modificacions de comportament en els nous hàbitats. Laura Cardador (CBER) se centrà en els models predictius per avaluar el risc d'invasió i establiment de noves espècies i en les mesures de prevenció per a cada una de les etapes d'aquest procés. Jordi Bartomeus (EBD-CSIC) tractà dels impactes que

Boletín Geológico y Minero. Revista de Ciencias de la Tierra, volum 128, abril-juny de 2017, número 2. Instituto Geológico de España.

Josep Clotet (SCB), Javier Retana (CREAF) i Joan Pino (ICHN), durant la presentació de la jornada.

(Continua)

poden generar les espècies invasores, especialment els relacionats amb altres espècies i en l'ecosistema que afecten.

Joan Pino (CREAF) va exposar les raons que fan que uns hàbitats i regions siguin més fàcilment envaïts que altres, passant revista a les variables que més hi incideixen (tipus d'hàbitat, regió, climatologia, paisatge, història, etc.), tot mostrant com en el cas de Catalunya el sector litoral i prelitoral ha estat el més afectat. Montserrat Vilà (EBD-

CSIC) va fer referència als impactes de les invasions en els serveis ecosistèmics, en el règim de pertorbacions, en la salut pública i també els efectes de caire estètic i cultural, posant en evidència que no totes les espècies invasores són susceptibles de causar impactes. Núria Roure (UdG/CTFC) va fer esment als models d'anàlisi de risc, mostrant alguns dels mètodes que s'utilitzen per avaluar les probabilitats d'introducció i difusió i els problemes ecològics i socioeconòmics que poden generar.

Emili Garcia (UdG) se centrà en les aigües continentals, mostrant com en determinades conques ja hi ha més espècies de peixos introduïdes que autòctones i com l'alteració del medi, com el règim de cabals o l'existència d'embassaments, afavoreix determinades espècies invasores. Emma Cebrià (UdG/CEAB) va basar la seva presentació en les invasions marines, assenyalant que la Mediterrània és un mar especialment propici a les invasions i valorant els efectes de les reserves marines, les quals no sempre es troben en un estat de conservació prou favorable com per evitar les invasions.

La part final de la jornada se centrà en una taula rodona constituïda per gestors i investigadors i en un debat amb els assistents. Del debat es pot concloure que en el tema de les invasions biològiques hi ha una bona sintonia entre gestors i investigadors, tot i existir un cert desacoblament temporal entre les tasques d'uns i altres, essent els temes que més reclamen els gestors els mètodes d'anàlisi de risc i de control i les xarxes d'alerta, mentre que els investigadors reclamen més suport per posar en marxa projectes de seguiment i avaluació. També es va insistir en el fet que la prevenció és el punt clau, però que quan ja no es pot evitar l'establiment d'espècies invasores s'han de concentrar les actuacions en allò que realment sigui prioritari, ja que difícilment es pot pensar en la seva eliminació. Això porta a un nou tema de debat que caldrà obrir més endavant i que té a veure amb el grau d'adaptació que s'està disposat a assumir en relació amb el nou ecosistema que en resulti de la integració de les noves espècies.

Podeu consultar les presentacions de la jornada al [web del CREAM](#). ■

A la portada del [web del Museu de Geologia Valentí Masachs](#) de la UPC, trobareu l'accés a uns documents en pdf, pensats per ser projectats a les escoles o visionats particularment.

Els documents, titulats: Roques urbanes; Fitxes de minerals; i Fòssils del Bages i del Moianès, són fruit del treball d'aproximació a les Ciències de la Terra que es fa al Museu per tal de donar a conèixer els recursos de la Terra, el seu bon ús, el seu reciclatge i el seu estalvi.

Delegació del Bages

Sortides naturalistes guiades

El massís de les Salines. El dissabte 4 de novembre vam anar al massís de les Salines, en una caminada des de Maçanet de Cabrenys fins a la Vajol passant pel santuari de les Salines, el castell de Cabrera i el coll de Lli.

El massís de les Salines és el tram de Pirineu oriental comprès entre els colls de Costoja i del Pertús, compartit entre les comarques del Vallespir i de l'Alt Empordà i que té els cims més alts per sobre dels 1.400 metres als rocs del Comptador, del Moixer i de Fraussa. Val la pena recordar-ho, perquè els núvols arremolinats durant tot el dia a la part alta de la serra ens en van amagar la visió.

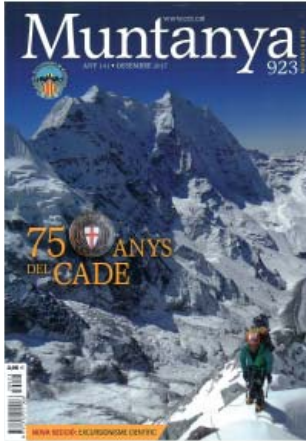
El substrat geològic dominant és de granodiorites i tonalites biotíiques, roques granitoides que al quedar exposades s'erosionen en sauló i que conformen un paisatge continu, sense espadats ni passos estrets, de vocació forestal. El bosc varia en funció

Sureada al massís de les Salines

de l'altitud, l'orientació i les plantacions. Als ulls de la gent del Bages, destaca per la presència d'arbres i arbustos propis dels sòls silícis: a la part baixa sureres acompanyades d'argelagues negres i d'estepes borrareres, més amunt castanyers amb gòdues, brucs boals i falgueres aquilines. També hi són freqüents les alzines, els roures, les pinasses austríaques (*Pinus nigra* ssp. *nigra*) plan-

(Continua)

Revista Muntanya, núm. 923. Monogràfic, 75 anys del CADE. Centre Excursionista de Catalunya, desembre de 2017. 90 p.

Fageda al massís de les Salines

tades i, a les obagues altes, els pins rojos, els grèvolos i els faigs. La tardor va tenir l'expressió més bonica a la fageda impregnada de boira humida, amb els troncs grisos dansaires i les fulles multicolors de verd, groc, taronja i aram. En canvi, els bolets es van quedar molt per sota de les expectatives d'una tardor per la llarga sequera que també havia deixat sota mínims l'embassament de Boadella.

La serra de les Salines des del castell de Cabrera

El popular santuari de la Mare de Déu de les Salines es troba per damunt dels 1.000 metres, en una raconada meitat prat i meitat bosc, arrecerada per la carena i beneïda per les fonts de les Salines i de la Cova. Conta la llegenda que un brau tossut obrí d'un cop de banya la cova d'on brolla la font i a dins s'hi trobà la imatge de la Mare de Déu. Les fonts no són pas salades; el nom prové simplement del fet que, des de temps reculats, es manté en aquest prat el bestiar al qual es deixen blocs de sal. La pujada des de Maçanet és òbviament llarga, però va permetre fixar-nos en el bosc, veure com canvia amb l'altitud i, de passada, collir unes quantes castanyes.

Havent deixat el santuari, l'itinerari davallà cap a l'est, ara per pista ampla, alternant obaga i solell. El castell de Cabrera és un cim rocós avançat al sud, com un mascaró de proa. Els dies clars gaudeix d'una panoràmica excel·lent sobre tota la plana de l'Alt Empordà, amb els pobles bonics de la Vajol i Maçanet de Cabrenys i el llocs històrics de can Barris i de la mina Canta just als peus, però els dies boirosos com aquell són fets més per

gaudir del bosc recollit que no dels llocs oberts. De l'antic castell del cim, en queden només runes.

Més avall es troben els colls de Lli i de la Manrella, els dos enllaços naturals entre els pobles germans de la Vajol, a l'Empordà, i les Illes, al Vallespir, per on l'hivern del 1938-1939 centenars de milers d'homes, dones i infants, carregats amb les poques pertinences que podien dur a sobre, van passar a França fugint de l'exèrcit, la dictadura i la repressió franquistes, camí d'un exili forçós. Amb la repressió del govern d'Espanya desfermada altra vegada contra les aspiracions i les institucions catalanes, amb més de la meitat del govern català empresonat i la resta dels seus membres exiliats, no vàrem sentir gens allunyades aquelles dates ni aquelles circumstàncies. Al monument a la pau, situat al coll de la Manrella, i posteriorment al monument a l'exili, a la Vajol, on vam deixar un ram de flors, vam tenir un record pel president Lluís Companys, per tota aquella gent que com ell patiren la violència i l'exili en temps de guerra incivil,

Monument a l'exili, a la Vajol

ICHN-Bages al monument a la Pau, al coll de la Manrella

(Continua)

i inevitablement també pels presos i exiliats polítics catalans d'enguany.

La ruta va ser entretinguda i plaent per un espai molt natural que justifica amb escreix la seva protecció pel PEIN, amable pel seu punt just d'humanització i carregat d'història molt sentida. Ara que en sabem els topants, no ens faria res tornar-hi per veure'l sota una altra llum o per saber quins bolets surten al bosc.

De Castellfollit del Boix a Rajadell pel Cogulló de cal Torre. Del sud-oest de la comarca de Bages al nord de la d'Anoia, del Collbaix a Manresa fins a l'altiplà de Calaf passant pel Cogulló de cal Torre i per la serra de Rubió on s'enlairen grans aerogeneradors, s'estén una àrea de relleu tabular, esglaonat en cims plans o poc inclinats voltats de vessants costeruts en el qual les rieres han obert profundes valls, una àrea de geologia tranquil·la i entenedora.

La ruta del 2 de desembre, de Castellfollit del Boix a Rajadell pel Cogulló de cal Torre, tingué per objectiu aquest relleu tabular, trepitjat des del graó més alt per contemplar el país com aquell qui mira un pessebre. El dia fred ens obsequià amb vistes nítides fins al Pirineu i al Montseny que estrenaven blancor d'hivern.

L'àrea ha estat afectada per grans incendis forestals en diverses ocasions. Castellfollit del Boix, un municipi pioner en l'organització de les Agrupacions de Defensa Forestal, paradoxalment ha rebut grans incendis originats fora del seu terme. El primer de la sèrie fou l'octubre del 1980, l'incendi de Rajadell iniciat al castell de Castellar i empès pel vent de ponent. Bona part de la caminada travessa àrea afectada per aquest incendi ja llunyà. És destacable la regressió soferta per la pinassa que no recolonitza les àrees que havia ocupat, ni tan sols al costat d'on han quedat reductes de pinasses indemnes que podrien aportar els pinyons; en tot cas, al lloc ha crescut una cohort homogènia de pins blancs. A l'obaga de can Massana de Rajadell van fent, sense pena ni glòria, un pins d'Àustria (*Pinus nigra* ssp. *nigra*) plantats amb voluntat reforestadora després d'aquest incendi. El pi d'Àustria es diferencia de la pinassa (*Pinus nigra* ssp. *salzmannii*) per les seves fulles més curtes i

rígides. Hagués estat millor plantar plançons de la pinassa original. L'any 1986 van pujar cap a Castellfollit els focs de Montserrat i el de Jorba i la serra de Rubió. Als estius dels anys 1994 i 1998 van començar sengles focs als municipis veïns de Sant Mateu de Bages i d'Aguilar de Segarra que es van escampar cap al nord, cap a les comarques del Berguedà i el Solsonès, esperonats per la marinada. El darrer incendi, per ara, és el de l'estiu del 2015 que, iniciat a Òdena, és dirigit cap a can Massana de Montserrat i Sant Salvador de Guardiola passant també pel municipi de Castellfollit. En bona part d'aquest territori la pineda ha estat substituïda per una màquia de garric, marfull i arboç. Però a l'obaga de la serra del Cogulló de cal Torre i de Tres Creus prospera un bosc divers, on entre els arbres es compten l'auró negre, la servera, la moixera de pastor, la moixera i el grèvol, a més d'alzines i roures, i que té un estrat arbustiu igualment ric.

L'itinerari a peu sortí amb vent i fred de Castellfollit en direcció al Cogulló. Abans, però, va fer marrada per visitar l'ermita de Santa Cecília de Grevalosa (o de Grevolosa), posada en un balcó sobre la vall del mateix nom, tributària de la de Rajadell. La pols del camí i l'absència de bolets eren testimoni d'una tardor excepcionalment seca.

Després, sense més dilacions i amb vista clara des del Port de Comte fins al Puigmal, ens vam dirigir al Cogulló de cal Torre. El vent hi bufava fort i fred, però no tant com el torb que s'endevinava a les muntanyes del Pirineu. El Cogulló de cal Torre (882 m) és un dels punts amb vistes més extenses, en totes direccions, de Catalunya. A l'estiu s'hi instal·la un punt de vigilància d'incendis. Des del Cogulló de cal Torre s'aprecia, en tota la seva magnitud, el formidable buidat erosiu que ha conformat l'actual relleu del

(Continua)

Spira, volum 6, números 3 i 4. Revista de l'Associació Catalana de Malacologia, desembre de 2017. 206 p.

Bages, Montserrat i el propi Cogulló són relleus mantinguts pel conglomerat més dur, no pas muntanyes formades per plecs o encavalcaments com les del Pirineu al nord. La ruta seguí per la Serra cap al turó de les Tres Creus. Mentre que el Cogulló de cal Torre és un cim tabular, lleugerament inclinat vers l'oest d'acord amb el cabussament de l'estrat de conglomerat, el turó de les Tres Creus és només un relleu testimonial, una cresta esmolada perquè l'erosió remuntant des d'un i altre costat ha arribat a tocar-se després d'haver retallat i fet desaparèixer totalment l'antic estrat culminant.

Avall, l'itinerari passà per les masies de can Massana de Rajadell, on llueix l'ermita, i de can Junyent, amb una magnífica alzina a l'era, fins arribar al nucli vell de Rajadell. L'estampa de Rajadell, presidida pel seu gran casalot gòtic, dona una benvinguda reconfortant.

Els ànims van aguantar encara per anar a la font del Forn, un indret especial a la riba dreta de la riera de Rajadell, a uns 500 metres aigües avall de la població que, a més de la pròpia font d'on brollava un rajolí d'aigua molt fi, compta amb el salt d'un petit torrent

Relleu de grans graons, amb Montserrat al fons

amb el corresponent gorg als peus –aquest sí, completament eixut per la sequera–, tres magnífics roures declarats arbres d'interès local i nombrosos aurons negres que havien deixat a terra una catifa de fulles grogues trilobulades, l'anagrama de la delegació.

La caminada no s'acabà de debò fins a l'entrada de cal Miralles, entre Rajadell i Fals, on ens esperava l'autobús i encara tocava el sol. Fer camí durant tot el dia, a més d'espantar el fred, tingué la recompensa dels torrons i el moscatell per celebrar les properes festes de Nadal i un any de sortides naturalistes amb bona companyia per aquesta terra agraïda. ■

La posta de sol a l'hivern, observada des de Manresa, perfila el relleu tabular

Delegació d'Osona-GNO

Sortides naturalistes guiades

Sortida sobre geologia i fòssils. El dissabte 21 d'octubre passat, es va realitzar la sortida dedicada a la descoberta de la composició geològica de la nostra comarca, així com d'identificació de fòssils habituals a Osona. Aquesta sortida forma part del cicle «Descobreix els sistemes naturals», organitzat pel Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis-UVic-UCC, el Museu del Ter i el Grup de Naturalistes d'Osona-ICHN.

La sortida va comptar amb 32 assistents, que van anar fins a Vidrà per tal d'observar les diferents característiques representatives de l'anticlinal de Bellmunt, un plec geològic ocorregut durant la formació dels Pirineus.

Els geòlegs Jordi Vilà i Íngrit Soriguera van poder fer un retrat de com

era el relleu de Catalunya fa milions d'anys, per fer entendre com ha evolucionat al llarg de tot aquest temps, gràcies a la interpretació de la posició de les roques en aquest plec.

(Continua)

Sortida naturalista de bolets. El dissabte 11 de novembre es va dur a terme la típica sortida sobre la diversitat de bolets, emmarcada en el cicle de descoberta dels sistemes naturals d'Osona, organitzat pel Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis-UVic-UCC, el Museu del Ter i el Grup de Naturalistes d'Osona-ICHN.

A la sortida, hi van participar 13 persones, que van gaudir d'una introducció al món dels fongs, el seu cicle vital, biologia, diversitat d'espècies, hàbitat, etc. Els assistents es van dividir en grups que van prospectar la zona de Sau-Guilleries. Tot i la sequera del bosc, van gaudir de la sortida, ja que finalment es van poder determinar unes 40

espècies diferents de bolets. Aquests bolets, juntament amb d'altres recol·lectats els últims dies, formaran part de l'exposició de bolets de la UVic-UCC. ■

Grups de treball Societat Catalana de Fotògrafs de Natura

Hornstrandir, rere les petjades de la guineu àrtica

El 28 de novembre passat es va fer la sessió número 58 de la Societat Catalana de Fotògrafs de Natura, a càrrec dels companys Marta Bretó i Tato Rosés. Ambdós són fotògrafs professionals, bons coneixedors dels països nòrdics, professors de fotografia i grans viatgers. En especial els agrada anar a llocs allunyats per itineraris gens habituals i agosarats, fins i tot temeraris.

En aquesta ocasió ens han explicat la seva aventura a la remota península de Hornstrandir, la més septentrional d'Islàndia, al nord-est de l'illa. D'origen volcànic, és una enorme placa de basalt que arriba als 500 metres d'altitud i fins a mitjans del segle passat hi havia petits llogarets, però des de fa dècades no hi viu ningú de manera permanent; només hi ha algunes cases d'estiu. La manca de ramaderia fa que hi creixin moltes espècies rares a la resta del territori insular. També destaquen les aus marines, però l'animal més emblemàtic és la guineu àrtica (*Alopex lagopus*), que està ben adaptat a les dures condicions hivernals, incloent un pelatge completament blanc, que el camufla perfectament sobre la neu.

Doncs bé, el repte dels autors fou travessar aquesta península, caminant amb notable dificultat entre fiords, muntanyes i rius d'aigua

gelada, acampant al mig del no res, per tal d'arribar a fotografiar aquesta guineu tan especial, cosa que van aconseguir. Tanmateix, realment l'objectiu primordial era el viatge per sí mateix.

La particularitat més destacable d'aquesta sessió és que ha estat la primera en què no es va passar cap fotografia.... perquè tota la projecció va consistir en una pel·lícula filmada durant el recorregut. Aquesta modalitat audiovisual contribuï a que el nombrós públic que hi assistí (incloent el més jove: un nen de cinc anys) gaudís de l'idi·lic entorn d'una forma més propera als protagonistes. Tant la **Marta** com el **Tato** són guies

Exemplar de guineu àrtica amb pelatge d'estiu, captat a la península de Hornstrandir, Islàndia. Foto: Tato Rosés.

professionals i organitzen viatges fotogràfics a diversos indrets, entre ells Islàndia; podeu consultar els detalls a les seves webs. Ja esperem la propera vegada que vulguin compartir amb nosaltres les espectaculars imatges d'una nova aventura. ■

Grup de treball Grup Orquidòleg de Catalunya-GOC

Trobada anual

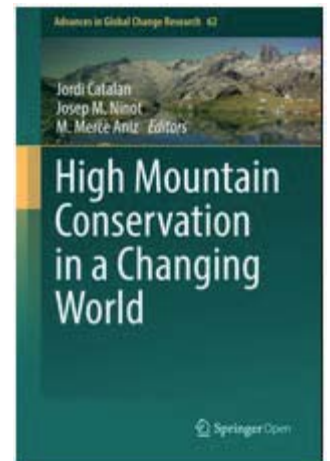
El 28 d'octubre passat, es va realitzar la trobada anual que es fa habitualment de final de temporada, al Centre Cívic de Calders.

Cal destacar sobretot la intruducció al funcionament de l'Ornitho, on ja es va poder

posar en pràctica el sistema per part dels assistents, i «simular» (doncs no hi havia orquídi·es per poder prendre dades efectives) el procés de recollida de dades.

D'altra banda també, es va comptar amb la

(Continua)

CATALAN, JORDI; NINOT, JOSEP M.; ANIZ, M. MERCÈ (Eds.). 2017. *High Mountain Conservation in a Changing World*. Springer.

Aquest llibre ofereix casos d'estudi i visions generals sobre els principals processos involucrats en els canvis que es produeixen en els ecosistemes d'altres muntanya, i analitza les implicacions per a la conservació de la natura. Entre els estudis de casos dominen els dels Pirineus, al costat d'altres de serralades similars, en el sentit que es troben envoltades per zones baixes densament poblades.

Els capítols d'introducció i de cloenda resumeixen els principals reptes que la conservació de la natura pot afrontar a les zones de muntanya en les condicions de canvi ambiental. Altres capítols presenten enfocaments de la geografia ambiental, l'ecologia funcional, la biogeografia i les reconstruccions paleoambientals. Es consideren poblacions des de microbianes a les de grans carnívors, i ecosistemes de llacs a boscos. Aquest llibre interdisciplinari atraurà als investigadors en ecosistemes de muntanya, estudiants i professionals de la natura.

presència de membres de Flora Catalana, Pere Barnola i Francesc Queralt, per tal de conèixer de primera mà els seus projectes i mirar d'establir sinèrgies.

Per últim, les sempre interessants projeccions i comentari d'imatges per part de membres del GOC on, a banda de les sortides, aquest any també hi havia les fitxes identificatives d'*Epipactis* (un gènere tan complicat com fascinant!) per part del soci Jordi Llovera, per tal de posar una mica de llum a la seva identificació. ■

Societats adherides

Grup Mineralògic Català

Lliurament dels premis GMC als treballs de recerca de batxillerat

En el marc dels actes institucionals que el Grup Mineralògic Català va dur a terme en la passada edició d'Expominer 2017, va tenir lloc el lliurament del Premi Grup Mineralògic Català a Treballs de Recerca de Batxillerat, del curs 2016-2017. Aquest certamen està orientat a treballs de recerca d'alumnes de batxillerat que entrin en l'àmbit de la mineralogia, mineria, geologia i patrimoni miner.

El jurat està format per un membre del GMC, Francisco Javier Casado, catedràtic de bioquímica de la Facultat de Biologia de la UB, el geòleg i professor de la Facultat de Geologia de la UB, Marc Campeny i en Joan Rosell, químic, en representació del Comitè de Direcció del Saló Expominer. La valoració dels treballs es fa en funció de diversos paràmetres, com són l'estructuració dels continguts i la correcció ortogràfica i sintàctica, la creativitat i originalitat, la complexitat temàtica, la metodologia científica general, les conclusions amb arguments científics i la qualitat i varietat dels fons documentals. El premi consisteix en un diploma acreditatiu com a guanyador de l'edició, tres-cents euros que són lliurats pels patrocinadors prèvia presentació del resguard de matrícula universitària. El guanyador

també disposa del carnet de soci del GMC, gratuït durant un any, i l'escola guanyadora rep una col·lecció de minerals aportada pels patrocinadors.

Els treballs presentats aquest any van ser d'una gran qualitat i de nou la selecció del jurat va ser difícil i ajustada. El premi va ser atorgat al treball «La galena de Bellmunt: del filó a la vida quotidiana», presentat per l'alumne Martin Miranda Muruzábal de l'Institut Montserrat de Barcelona. El segon premi va correspondre al treball «La fluorita, tot un món!», presentat pels alumnes Eloi Batalla Coca i Josep Berengueras de l'INS Montserrat Roig de Terrassa. El tercer premi es va lliurar al treball «Jaciments geològics de la Selva. Falles, aigües termals, volcans i mines», presentat per l'alumna Carla Luz Felip de l'Institut Rafel Campalans d'Anglès. ■

Cicle de Conferències Mineralògiques de Tardor 2017

A mitjan desembre va finalitzar el Cicle de Conferències Mineralògiques de Tardor 2017, el qual ha comptat amb un considerable èxit d'assistència i amb un elevat nivell dels ponents que hi ha intervingut. El cicle es va encetar el passat 27 d'octubre i al NOTÍCIES 134 ja s'oferia un ressenya d'aquesta primera conferència.

El dia 17 de novembre, José Vicente i David Allepuz, uns dels majors experts en meteorits d'Espanya, van presentar la conferència

«Meteoritos. Origen, historia y composición mineralógica». La conferència, amb la sala totalment plena, va transcórrer de manera molt amena i es va centrar en la natura dels meteorits, la seva recol·lecció a la natura i la recerca científica que comporta el seu estudi. David Allepuz va tractar també dels meteorits històrics a Catalunya.

El 24 de novembre, a la Biblioteca Popular P. Fidel Fita d'Arenys de Mar, va tenir lloc la tercera conferència amb el títol «La geo-

(Continua)

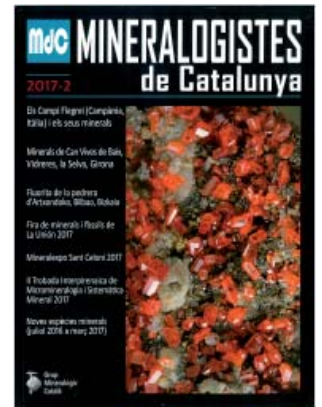
logia de la sal» de la mà de Marc Campeny, professor associat del Departament de Mineralogia, Petrologia i Geologia Aplicada de la Universitat de Barcelona, conservador de Mineralogia del Museu de Ciències Naturals de Barcelona i col·laborador del Museu Mollfuleda de Mineralogia. A la conferència es va explicar com es generen els dipòsits salins i quines són les seves peculiaritats geològiques, quins són els seus components i com s'exploten els jaciments, tant els dipòsits interiors com els marins, fent un recorregut per alguns dels jaciments més importants del món i fent èmfasi en els dipòsits del Bages, que tenen una rellevància especial per ser un dels jaciments més importants d'Europa i per tenir uns dels paisatges salins més interessants a escala mundial.

Divendres 1 de desembre va tenir lloc la conferència «Formes actuals de documentació, catalogació i conservació preventiva de les col·leccions de mineralogia i petrologia al Museu de Ciències Naturals de Barcelona», a càrrec de Yael Díaz i de Marc Campeny, conservadors de Petrologia i Mineralogia respectivament del Museu de Ciències Naturals. Es va començar amb una visita a l'antic Museu Martorell per veure les tasques de catalogació, conservació i estudi de les mostres que s'hi duen a terme, es va poder constatar la magnitud del fons del museu i també es van contemplar algunes de les mostres més especials. Després d'aquesta visita, la sessió va continuar al Castell dels Tres Dragons, l'antic museu de geologia, on es van aprofundir les qüestions que amb

anterioritat s'havien mostrat de manera més pràctica.

El divendres 15 de desembre es va tancar el cicle amb la conferència «Mineria i patrimoni miner català. Inventari i avaluació de museus i parcs geològics. Estratègies a seguir per a la conservació i divulgació científica», a càrrec de Josep Maria Mata, catedràtic de Geologia i Mineralogia per la Universitat Politècnica de Catalunya. La conferència, que va tenir lloc a la seu de l'IEC, va fer prendre consciència del fet que el patrimoni va molt més enllà de les pròpies formacions geològiques i els jaciments minerals, ja que també s'ha de considerar patrimoni tot l'entorn que es deriva d'aquestes formacions i jaciments (eines i construccions d'explotació i transformació, habitatges i poblats miners, etc.) i la part no tangible, com la sociologia, la medicina, la història o els costums al voltant de la mineria. També es va fer un recorregut pels espais més rellevants de les diferents tipologies del patrimoni miner català, pels museus del patrimoni miner que actualment es poden visitar a Catalunya i els tres geoparcs catalans: el Geoparc de la Catalunya Central, reconegut com Geoparc Mundial per la Unesco des del 2015; el Geoparc Conca de Tremp-Montsec, en procés de declaració; i el Geoparc de la Terra Alta, encara a l'estadi de proposta.

Al canal de youtube del Grup Mineralògic Català es poden visualitzar totes les conferències del Cicle de Conferències Mineralògiques de Tardor 2017. ■

Mineralogistes de Catalunya, 2017-2. Grup Mineralògic Català, novembre de 2017. 92 p.

Activitats amb altres entitats

GeoloSketchers: geologia, art i patrimoni geològic

Dibuixar del natural és una eina bàsica en geologia i altres ciències afins. Podria semblar que l'economia i la facilitat d'ús de la fotografia digital fan del dibuix una tècnica innecessària, però cal entendre que dibuixar té com a mínim dos avantatges respecte la fotografia: el primer és que permet posar èmfasi en allò que es vol mostrar deixant el que no és rellevant en un segon pla; i l'altre, dibuixar implica un esforç més conscient, més pacient, un temps d'observació més prolongat i això sovint porta a adonar-se de coses que de vegades passen desapercebudes. Cal dir que hi ha llibretes de camp que són autèntiques meravelles, amb una vessant artística innegable.

D'altra banda, d'uns anys ençà hi ha un esclat d'àmbit internacional del que hom anomena *urban sketching*. Aquesta activitat consisteix a dibuixar del natural escenes urbanes, una activitat que tradicionalment es practica en solitari però que

ha agafat una dimensió molt més gran en practicar-se col·lectivament en trobades de dibuixants que comparteixen els seus treballs a les xarxes socials. A Catalunya hi ha diversos capítols locals d'*urban sketchers* en ciutats com Barcelona, Girona, Vic o Terrassa.

De la suma les dues tradicions, la científica i geològica i l'artística i urbana s'han impulsat al nostre país un seguit de trobades

que s'anomenen *GeoloSketchers*. Aquestes trobades tenen tres objectius: potenciar els aspectes lúdics i artístics de la geologia; facilitar a les persones que els agrada la geologia i dibuixar, el fet de practicar la seva afició en grup; despertar l'interès dels ciutadans vers

el patrimoni geològic.

Les trobades *GeoloSketchers* tenen un funcionament molt senzill. Des del web www.geolosketchers.cat i altres canals es fa una

(Continua)

convocatòria pública per anar a un espai on la geologia sigui un element rellevant i vistós que convidi a ser dibuixat. No cal inscripció ni pagar res. Els participants hi acudeixen pels seus mitjans i sota la seva responsabilitat, exploren al seu aire l'espai i cerquen els punts més atractius per dibuixar. Al final, es troben en el punt de partida i es mostren els dibuixos.

La primera trobada tingué lloc el febrer de 2017 al volcà d'Hortalric, les següents s'han fet a s'Agaró, Montserrat i les Escletxes del Papiol. N'hi ha prevista una cinquena al gener, al Museu Geològic del Seminari, i una sisena a la primavera a l'avenc Montserrat Ubach.

Cal dir que el concepte *GeoloSketchers* està pensat per què s'escampi com a moviment global seguint una mateixa etiqueta de conducta que ve donada per un **manifest** de vuit punts. ■

Representants en organismes i institucions

Consell de Protecció de la Natura

En la reunió del Consell de Protecció de la Natura del 22 de novembre de 2017 es va fer un repàs als darrers informes elaborats, com el corresponent a l'aparcament de la Murtra al terme municipal de Viladecans, i es va debatre una vegada més sobre la tipologia d'informes que ha d'elaborar el Consell, cosa que posa de manifest la necessària revisió del decret del Consell de Protecció de la Natura que estableix aquestes qüestions i que està clarament desfasat.

A la reunió també hi va assistir el director general de Polítiques Ambientals i Medi Natural i la secretària de Medi Ambient. Es va tractar la situació econòmica que afecta la Secretaria de Medi Ambient, ja que té els comptes intervinguts i bloquejats per part de l'Estat espanyol, cosa que no permetrà que es puguin dur a terme moltes de les actuacions pressupostades per enguany i que en certs casos no es puguin pagar ni actuacions ja dutes a terme.

També es va fer referència a l'Estratègia del Patrimoni Natural i la Biodiversitat de Catalunya, que ja es troba en la seva fase final però que s'haurà d'esperar a la constitució del nou govern per a la seva aprovació. En la seva versió final, s'han reduït les línies d'actuació per evitar dispersar els esforços, es preveu constituir una comissió de seguiment formada per diverses entitats i es

vol que l'actuació futura de la Subdirecció General de Biodiversitat se centri en tot allò que es proposa a l'Estratègia. Des del Consell de Protecció de la Natura es valora positivament el document i els canvis que s'hi han anat introduint.

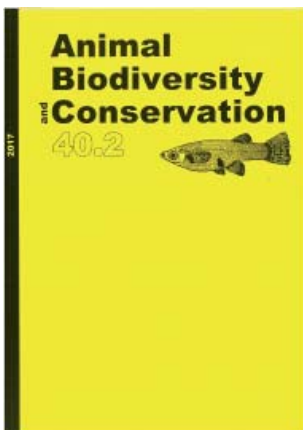
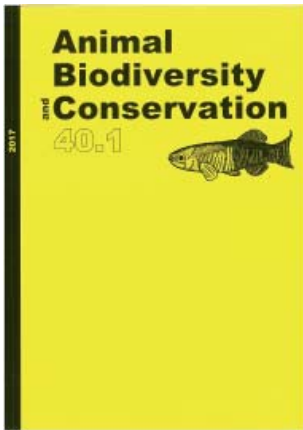
Finalment, s'acordà trametre un escrit de suport al conseller de Territori i Sostenibilitat, atès que en el moment de la reunió es trobava empresonat, així com un escrit al ministre corresponent posant de manifest que la intervenció econòmica del Departament de Territori i Sostenibilitat afecta el normal funcionament del Consell, fet especialment greu si es té en compte que els seus membres hi participen de manera voluntària i encara és més injustificable que es retallin les poques partides econòmiques que li permeten fer la seva feina amb normalitat. ■

Junta Rectora del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser

El 18 de desembre passat es va reunir, a Ripoll, la Junta Rectora del Parc Natural de les Capçaleres del Ter i del Freser. El direc-

tor general de Polítiques Ambientals i Medi Natural, Ferran Miralles, va fer balanç de la tasca feta en patrimoni natural durant la

Animal Biodiversity and Conservation, 40.1 / 40.2. Museu de Ciències Naturals de Barcelona, 2017. 132 p.

legislatura destacant els processos d'elaboració i tramitació de l'Estratègia del patrimoni natural i de la biodiversitat de Catalunya i de l'Agència Catalana de la Natura, i els problemes originats per l'aturada de pressupost, impugnació i intervenció econòmica per part de l'Estat espanyol.

Posteriorment es va aprovar l'acord elaborat entre la propietat i l'activitat privada tradicional del parc i el Departament per mantenir, millorar i potenciar les activitats agràries tradicionals a l'espai natural protegit. El director del parc, Santi Farriol, va fer un balanç de tasques realitzades l'any 2017 per l'equip tècnic. Pel que fa a coneixement del territori destaquen les diagnòstics de les pastures i de la biodiversitat de l'espai protegit, juntament amb el censos i seguiments de l'esperó pirinenc, de perdiu blanca, d'isard, i d'aus migratòries, les dues primeres en una tendència negativa al parc natural.

Respecte a la gestió, s'han elaborat 37 autoritzacions i informes preceptius sobre activitats i projectes, s'han tramitat els primers ajuts en espais protegits i s'ha treballat en diversos projectes sobre pastures, boscos madurs i fauna i flora amenaçada, alguns dels quals transfronterers.

Pel que fa a divulgació i ús públic, destacar la posta en funcionament d'un primer centre

d'informació a Queralbs, l'inici del procés per a la candidatura del parc a la Carta Europea de Turisme Sostenible, diverses activitats divulgatives i l'elaboració d'un plànol guia per als visitants.

Quant a governança, s'ha fet un esforç important a establir relacions, acords i projectes amb les institucions, entitats i gent del parc, accions vitals de cara al futur, fonamentalment reunions i comissions de medi rural i desenvolupament local, de turisme, de propietaris, etc. Queda pendent la constitució del Comitè Científic del parc, que ha d'assessorar en la conservació de l'espai i promoure la recerca, la formació i la divulgació dels seus valors.

També, per incrementar la capacitat de la gestió, s'ha fet un esforç important en la diagnòstic de la biodiversitat i de pastures de l'àmbit protegit per poder plantejar les prioritats de conservació i el futur Pla especial del parc. Pel context polític complex, pels recursos humans tècnics escassos –menys de dues places– i pel poc temps que té l'espai protegit, la gestió del parc es troba encara en una fase d'estructuració, d'inici de contacte amb la població local, de definició d'objectius i projectes, i de plantejament de futur, i incrementa a poc a poc la seva capacitat d'acció sobre el territori. ■

Comissió Consultiva del Parc de Collserola

El dijous 14 de desembre va tenir lloc la segona sessió anual del Consell Consultiu del Parc de Collserola, la qual es va iniciar donant resposta a diverses consultes fetes en l'anterior sessió per part de les entitats que en formen part.

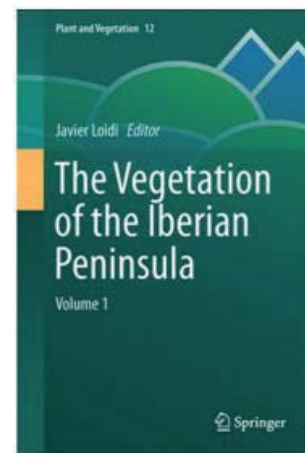
Tot seguit es va comentar l'estat de desenvolupament de diverses iniciatives: pel que fa a la pedrera Berta es va comentar que s'està negociant amb la propietat la reducció d'abocaments de terres per rebllir-la i el manteniment de les llacunes i dels penya-segats que hi ha; també es va comentar el grau de desenvolupament de l'ordenança de bicicletes i les gestions que es fan per aconseguir que les policies municipals desenvolupin les seves funcions de vigilància en el medi rural; en relació amb la disciplina urbanística en l'àmbit del parc també es valora la possibilitat que aquesta passi dels ajuntaments a l'Àrea Metropolitana de Barcelona; s'informa de la campanya «Collserola territori vital», del projecte de transició agroecològica i, especialment, de les millores en la xarxa de distribució elèctrica que creua el parc, ja que això comportarà que en tres anys se soterrin 7 quilòmetres de línies elèctriques i se n'eliminïn 20 més.

En relació amb el nou pla especial, es preveu que es disposi d'un primer esborrany el primer trimestre de 2018 i que tot seguit s'iniciï el procés de participació pública. Pel

que fa al Pla director urbanístic del Centre Direccional de Cerdanyola, es demana que el parc s'impliqui de manera més directa en el desenvolupament de la part ambiental del projecte, especialment en tot allò que fa referència al manteniment de la connectivitat ecològica entre el parc i la plana del Vallès, l'anomenada Via verda Sant Llorenç-Collserola. En un altre punt de la reunió es fa referència a la hibridació dels senglars amb el

porc vietnamita, els problemes sanitaris que això pot comportar i les dificultats que tenen els gestors del parc per poder actuar sobre aquesta qüestió en l'àmbit del parc inclòs al terme de Barcelona. Per manca de temps, les qüestions relacionades amb la gestió forestal no es tracten en aquesta reunió i es considera més efectiu convocar una reunió específica per desenvolupar-les. ■

LOIDI, JAVIER (ed.). 2017. *The Vegetation of the Iberian Peninsula. Volume 1; Volume 2.* Springer.

Aquest llibre ofereix casos d'estudi i visions generals sobre els principals processos involucrats en els canvis que es produeixen en els ecosistemes d'altres muntanya, i analitza les implicacions per a la conservació de la natura. Entre els estudis de casos dominen els dels Pirineus, al costat d'altres de serralades similars, en el sentit que es troben envoltades per zones baixes densament poblades.

Els capítols d'introducció i de cloenda resumeixen els principals reptes que la conservació de la natura pot afrontar a les zones de muntanya en les condicions de canvi ambiental. Altres capítols presenten enfocaments de la geografia ambiental, l'ecologia funcional, la biogeografia i les reconstruccions paleoambientals. Es consideren poblacions des de microbianes a les de grans carnívors, i ecosistemes de llacs a boscos. Aquest llibre interdisciplinari atraurà als investigadors en ecosistemes de muntanya, estudiants i professionals de la natura.

Vols rebre el NOTÍCIES més aviat, en color i amb enllaços als documents anunciats?

Contacta amb la Secretaria de la Institució (ichn@iec.cat) i demana la versió en format pdf!

Segueix-nos al **Facebook**.

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament de Territori
i Sostenibilitat

fundada el 1899

ICHN
Institució Catalana
d'Història Natural

Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Redacció: ICHN
C. del Carme, 47
08001 Barcelona
Tel. 933 248 582
Fax 932 701 180
A/e: ichn@iec.cat
A/I: <http://ichn.iec.cat>

Imprimeix: IMPREMTA BADIA, SL
ISSN: 2339-5672
Maqueta: Albert Beltran
Dipòsit Legal: B.39829-1995

Recull de legislació

Catalunya

RESOLUCIÓ ARP/2494/2017, de 23 d'octubre, per la qual es declaren sotmesos al **règim cinegètic de caça controlada** uns terrenys cinegètics d'aprofitament comú de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac. DOGC número 7483 de 27 d'octubre de 2017.

REIAL DECRET 1005/2017, de 24 de novembre, pel qual es modifica el **Pla rector d'ús i gestió de l'àrea protegida de les illes Medes**, aprovat pel Decret 222/2008, d'11 de novembre, se n'estableixen les regles d'aplicació durant la seva vigència transitòria, i es crea el Consell Científic del Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter (publicat al BOE núm. 290, de 29 de novembre). DOGC número 7507 de 29 de novembre de 2017.

País Valencià

ORDRE 28/2017, d'11 d'octubre, de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural, per la qual s'aproven els **plans de recuperació de les espècies de fauna en perill d'extinció** arpella de marjal, bitó, rosseta i teuladí de canyar. DOGV número 8164 de 7 de novembre de 2017.

ORDRE 30/2017, de 20 de novembre, de la consellera d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural, per la qual s'unifiquen i aproven les normes tècniques per a la redacció de **plans locals de prevenció d'incendis forestals** (PLPIF). DOGV número 8181 de 30 de novembre de 2017.

Agenda

Delegació del Bages

Sortides naturalistes guiades

Dissabte 20 de gener de 2018, de 8.15 a 20 h. **La serra del Corredor (Maresme i Vallès Oriental), de Canyamars a Vallgorguina.**

Dissabte 24 de febrer de 2018, de 7.15 a 21 h. **Portvendres-Cotlliure-Argelers (Roselló), de Portvendres a Argelers.**

Dissabte 24 de març de 2018, de 7.15 a 20 h. **El barranc de Montsor (Pallars Jussà).**

Cal inscriure-s'hi a l'adreça ichnbages@gmail.com o bé al telèfon 933 248 582 de la Secretaria de la ICHN.

Delegació de la Garrotxa

XII Seminari de patrimoni natural de la Garrotxa

Dissabte 17 de febrer de 2018, de 10 a 19 h, a la sala-teatre Pere Serrat de ELS CATÒLICS (carrer Clivillers, 7 d'Olot), tindrà lloc el 12è Seminari sobre patrimoni natural de la comarca de la Garrotxa.

L'assistència és gratuïta, però cal inscriure-s'hi prèviament a través de l'adreça electrònica ichn@iec.cat

Grup de treball Societat Catalana de Fotògrafs de Natura

Dimarts 20 de febrer de 2018, a les 19 h, a la sala Pere Corominas de l'IEC. **10 anys fotografiant la natura.**

Han col·laborat en la redacció d'aquest NOTÍCIES:

Jordi Badia, Guillem Bagaria, Jordi Brú, Isaac Camps, Jordi Corbera, Josep Germain, Josep Antoni Ignacio, Pere Luque, Albert Masó, Josep Maria Ninot, Xavier Oliver, i Joaquim Sanz.